

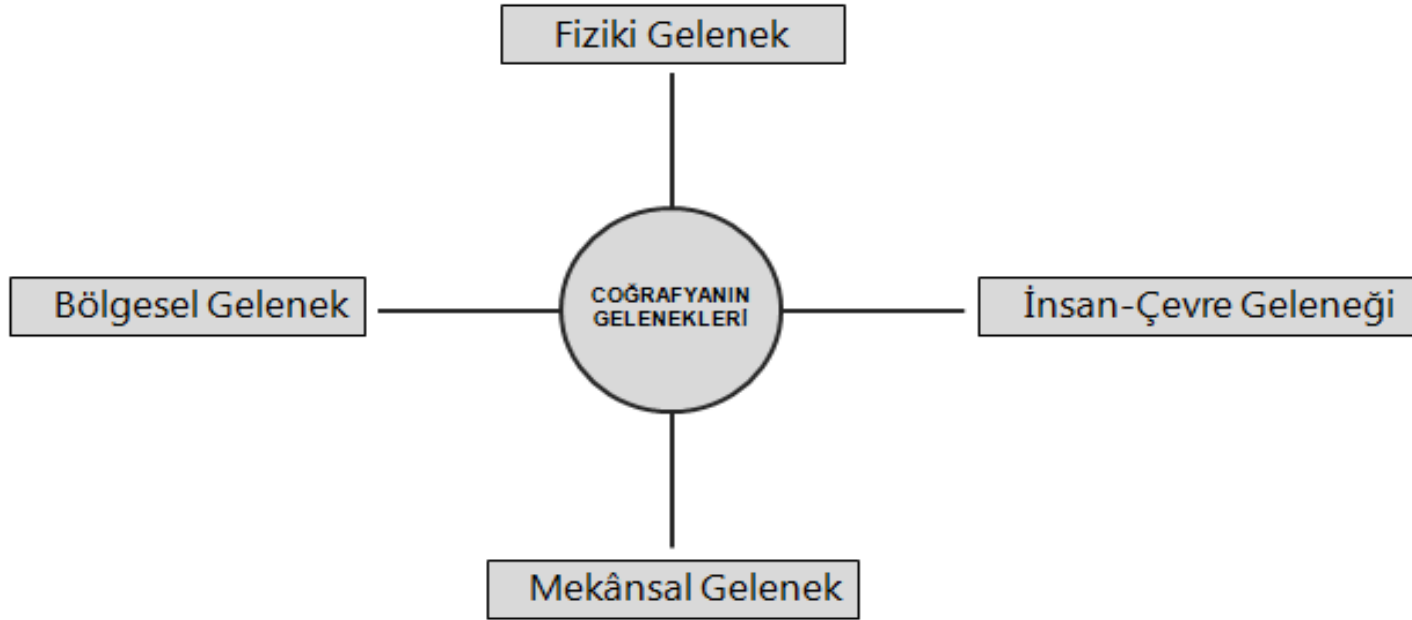
Ders 3

KENTSEL COĞRAFYA VE PARADİGMALAR

Ertuğrul Murat ÖZGÜR

Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

- **Bilim, bir gerçeklik arayışıdır;** süreçlerin, olguların ve objelerin sistematik bir biçimde sınıflandırılması, tanımlanması, bu süreç ve olguların teoriler yardımıyla açıklanmasıdır.
- Sosyal bilimlerde sosyal dünyayı her biri farklı açılardan gören ve araştırmaları yönlendiren paradigmlar mevcuttur.
- **Paradigma, bir alanda ve belli bir zaman diliminde, bireylerin çevresindeki olay ve olgulara nasıl bakması, neleri görmesi gerektiğini belirleyen ilkeler, yöntemler ve varsayımlar bütünüdür.**
- Paradigma, bilimsel faaliyetin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bakış açısidir. Yöntemlerle birlikte epistemolojiyi, teoriyi ve felsefeyi içine alan kapsayıcı bir kavramdır (Punch, 2011: 28).
- Kuhn (2008: 65) tarafından paradigma, “bir bilim çevresinde belli bir süre için bir model sağlayan, yani örnek sorular ve çözümler temin eden, evrensel olarak kabul edilmiş bilimsel başarılar” şeklinde tanımlanır. Paradigmalar, birbiriyle yarışan farklı bilimsel yaklaşımlardır.

- Çok sayıda coğrafyacı, 20. yüzyıl başında yeryüzünün fiziki çevresi (özellikle yeryüzü şekilleri ve iklim) ile ilgileniyordu. Kentsel coğrafya az sayıda araştırma yapılan bir alt alandı.
- Kent coğrafyası, 1960 ve 1970'lerde coğrafyanın iyi gelişen bir alanı olarak ortaya çıkana kadar böyle devam etti.
- Kentlerin fiziksel çevresi ilgi çekiyordu ve coğrafyacılar sel, çamur akması, kasırga gibi doğal afetler üzerine yoğunlaşmıştı.
- Dikkate değer bir araştırma konusu da kent merkezinde, çevresindeki kırsal alanlardan daha yüksek sıcaklıkların kaydedilmesiyle ortaya çıkan şimdilerde yerel hava durumu tahminlerinde yaygın şekilde kullanılan kent içindeki *ısı adaları* üzerineydi (kent klimatolojisi).

- Coğrafyada temeli Aristo'ya kadar inen **çevresel determinizm**, insan uygarlığının gelişimini fiziki çevrenin, özellikle de iklimin belirlediği ve denetlediği düşüncesine dayanır.
- Çevresel determinizm, genelde ilkel insanların görülmesine rağmen uygarlıkların tropikal iklimlerde değil, orta enlemlerde değişken iklimlere sahip bölgelerde ortaya çıktığını ileri sürmüştür.
- Bu yaklaşıma göre **doğa, insan faaliyetleri için sınırları ve olasılıkları belirlemektedir**. Ancak insan davranışı, belirli yaşam tarzları yaratan kültürel geleneklerle dışa vurulur.
- Kentsel coğrafyada **insan-çevre geleneği, kentlerin buldukları lokasyonlarla/sitlerle ilgilenir**. Açık deniz gemileri için derin liman yerleri, dağ sıralarındaki geçit yerleri, mineral ve kaynak çıkarımına uygun madencilik yerleri gibi.
- Doğal koşulların kalabalık nüfus merkezlerinin gelişiminde ana kontrol elemanı olduğunu ileri süren Tower'ın(1905) veya dağlık bir çevrenin kentsel gelişime engel olduğunu iddia eden Semple'ın(1911) düşünceleri, bu yaklaşımdan türetilmiştir.
-
- Daha fazla bilgi için bakınız: Yavan, N. ve Kurtar Anlı, C. (2018). (Un) Making Human Geography in Turkey under the Dominance of Environmental Determinism. *Posseible Düşünme Dergisi*, 7(13), 77-98.

- 1920'lerden 1960'lara kadar hüküm sürmüş olan ve kentsel coğrafyanın üçüncü büyük geleneği durumundaki **bölgesel yaklaşımda araştırmalar, tek bir kent üzerine odaklanmıştır.**
- **Bölgesel coğrafya geleneğinde araştırmalar, analitik olmaktan çok, betimsel ve genellikle tarihsel perspektifliydi; kentin nasıl büyüğü ve geliştiğine vurgu yapılıyordu.** Kentin bütün önemli fiziki ve beşeri özellikleri monografik olarak ortaya konuluyordu.
- Türkiye'de kentsel coğrafya çalışmaları, büyük ölçüde bu gelenek üzerine inşa edilmiştir: "A Kentinin Şehir Coğrafyası" veya "A Kentinin Kuruluş ve Gelişmesi" yaygın olarak kullanılan araştırma başlıklarıdır.
- **Bölgesel yaklaşım**, bir çok kente özel coğrafya çalışmalarının (örneğin, Platt 1928; Johnson 1936; Harris 1941; Dickinson 1947) birikmesine neden olduğu halde; **kentsel coğrafyanın sosyal bilimlerin ana akımından uzun süre uzak kalmasına da yol açmıştır.**

- Yirminci yüzyılın ilk yarısında, kent coğrafyasının ana meseleleri, insanlar ile çevre arasındaki ilişkiye ve bölgesel tanımlamaya daha genel coğrafi bir ilgiyi yansıtıyordu.
- Kentsel sit ve sitüasyon ile kasabaların kökeni ve büyümesi üzerine yapılan erken çalışmalar, büyük ölçüde betimseldi. Basitliklerine rağmen bu araştırmalar, kentsel gelişim ve değişim paternlerini aydınlatmaya günümüze kadar devam eden kavramsal olarak rafine edilmiş **kentsel morfolojik analiz** uygulamaları için bir temel sağlamıştır.
- Kentler arası ölçekte, bölgesel yerleşme paterni çalışmaları, ulaşım sistemlerinin önemine odaklanmıştır. Arazi ekonomistlerinin çalışmaları ile birlikte bu dikkat, çevresel faktörlerden mekan ekonomisine doğru kaymıştır. Kentlerin mekanda nokta olarak ekonomik analizi, merkezi yer teorisinde tam olarak geliştirilmiştir.
- Kent içi ölçekte kentsel ekoloji üzerine çalışmalar da çevreden insan davranışına kaymıştır ve kent coğrafyasına sosyal bir boyut getirmiştir. Bununla birlikte, 20.yüzyılın ortalarında, kentsel coğrafyanın odağı, öncelikle arazi kullanımı ve bununla ilgili konular üzerineydi.

- Kentsel coğrafyayı etkileyen ilk büyük *paradigma(bilimsel yaklaşım) değişikliği*, coğrafi araştırmaları daha bilimsel hale getirme arzusunu yansıtıyordu. Bu, pozitivism felsefesinin devreye girmesine yol açtı.
- Pozitivizm, hipotez testi, istatistiksel çıkarım ve teori inşasına dayanan bilimsel araştırma yöntemine bağlı kalma ile karakterize edilir. Her ne kadar Christaller'in(1933) ve Losch'ün (1954) yerleşmelerin mekânsal paterni üzerine yaptığı çalışmalarda belirginse de pozitivism, mekansal analiz okulunun gelişimi ile 1950'lerin sonlarında kentsel coğrafyada gelişme fırsatı bulmuştur.
- Kentsel coğrafyanın mekânsal ilişkilerin bilimi olarak yeniden tanımlanmasına, istisnacılık (*exceptionalism*-benzersiz ve özel çalışma), nomotetik (soyut veya evrensel yasaların araştırılmasını amaçlayan) yaklaşıma doğru bir kayma eşlik etmiştir.
- Bu, 1950'lerin ve 1960'ların coğrafyasındaki “kantitatif devrim” tarafından beslenen nicel analitik tekniklerin ortaya çıkması ile desteklenmiştir.

- Yeni yaklaşım, yerleşim tiplerinin çok değişkenli olarak sınıflandırılmasını, kentsel yerleşim yerlerinin nüfusları için sıra-büüklüğün(rank-size) araştırılmasını ve kentsel nüfus yoğunluğundaki mekansal değişimlerin analizini mümkün kıldı.
- Christaller'in çalışmalarının çevirileriyle uyarılan kentsel coğrafyacılar, yerleşme paternlerinin ve yerler arasındaki mal ve insan akışlarının modellenmesine dikkat çekti.
- Tüketici davranışı gibi kentsel olgularda, yolculuk üretimi ve seyahat paternleri gibi çalışmalarda, mesafe bozulması (bir paternin veya sürecin mesafeye göre zayıflaması) gibi kavramlar da tanıtılmıştır.
- Bilgi işlem gücünün ve genişleyen coğrafi bilgi sistemlerinin geliştirilmesi, modelleme ve simülasyonun kentsel coğrafyanın alanı olarak canlı kalmasını sağlamıştır.

- Kentlerin iç yapısının analizinde mekansal bilimin yeni yöntemleri de uygulanmıştır. Chicago insan ekolojisi okulunun kentsel arazi kullanım modelleri, pozitivist felsefe savunucularının, insan davranışlarının en güçlü grubun belirli bir alanda en avantajlı pozisyonu (örneğin en iyi yerleşim yeri) elde edeceğini belirten ekolojik ilkelerle veya doğal yasalarla belirlendiğine inandığını gösteriyordu.
- 1970'lerde, çok değişkenli istatistiksel tekniklerin geliştirilmesi, ekologların sosyal alan yaklaşımını kentteki ikametgah farklılaşmasının temellerini ortaya çıkarmak için tasarlanan faktöriyel ekolojiler biçiminde genişletmesine yol açtı.
- Pozitivist mekansal bilim yaklaşımı, aynı zamanda neoklasik iktisattan coğrafyaya giren kentsel yapı modellerinin merkezinde yer aldı.
- Bunlar *Homo Economicus* varsayımı ya da insan davranışının ekonomik rasyonalitesi üzerine kurulmuştur. Bu anlayış, bireysel kararların fayda maksimizasyonu (genellikle zaman ve para cinsinden) maliyetleri en aza indirmeye ve faydaları en üst düzeye çıkarma amacına dayandığını ileri sürüyordu.

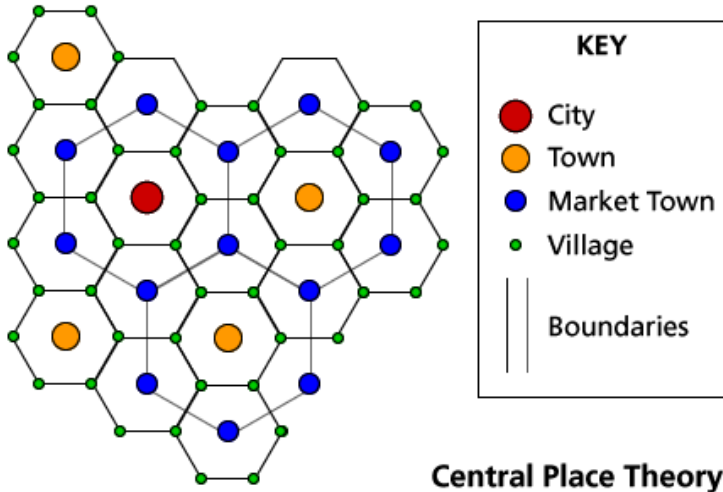
- Kentsel coğrafyada gelişmiş ülkelerde 1950'lerden itibaren bölgesel geleneğin yerine aşamalı biçimde mekânsal yaklaşıma geçilmiştir.
- **Mekânsal analiz; teoriler, hipotezler, sayısal yöntemler ve matematik modeller geliştirmeyi içerir (Kantitatif Devrim).**
- Mekânsal analizde en fazla ilgi, kentlerin nerede yer aldığına ilişkin olarak geliştirilen lokasyon teorisi üzerinde toplanmıştır.

- 1920'lerden 1950'lere mekânsal analiz geleneğinde, az sayıda coğrafyacı araştırma yapmıştır. Bu geleneğin ilk önemli habercisi, Robert **Platt**'ın (1928) "*Microgeography*"si olmuştur. Platt'ın mekânsal bağlantıları, mekânsal analiz konusunda yapılan sonraki araştırmalar için kavramsal bir çerçeve çizmiştir.
- "*Law of the Primate City*" isimli araştırma, Mark **Jefferson**'u (1939) en fazla tanınan kent coğrafyacısı yaptığı gibi 1950'ler ve 1960'larda **kent büyüklük dağılımları**yla ilgili araştırmalara da temel oluşturmuştur.
- **Harris** ve **Ullman**'ın (1945), ortaya çıkardığı **kent içi mekânsal yapı modeli** (*çok merkezli model*), çağdaş kent coğrafyası ve kent sosyolojisi kitaplarında hâlâ varlığını korumaktadır.

WALTER CHRISTALLER
1893–1969

- Üç Alman bilim insanı; coğrafyacı Walter Christaller (1933), ekonomist August Lösch (1938) ve Alfred Weber (1909) yayınladıkları kitaplarla kentsel coğrafya üzerinde büyük etki yaratmıştır.
- Christaller'in Güney Almanya'daki **merkezi yer teorisi**(central place theory), Lösch'ün **ekonomik lokasyon analizi** ve Weber'in **endüstriyel lokasyon teorisi**, sonraki çalışmalarda uzun yıllar kullanılan ve atıf alan araştırmalar olmuştur.

Torsten Hägerstrand

- Torsten Hägerstrand'ın (1953) “*Innovation Diffusion as a Spatial Process*” isimli çalışması da kentsel coğrafya alanında çok etkili olmuştur. Hägerstrand'ın mekânsal yayılma kavramı, Christaller'in merkezi yer teorisi gibi geniş çaplı uygulamalara sahne olmuş; teorik, analitik ve nicel yorumların etkisinde kalmıştır.

Peter Haggett

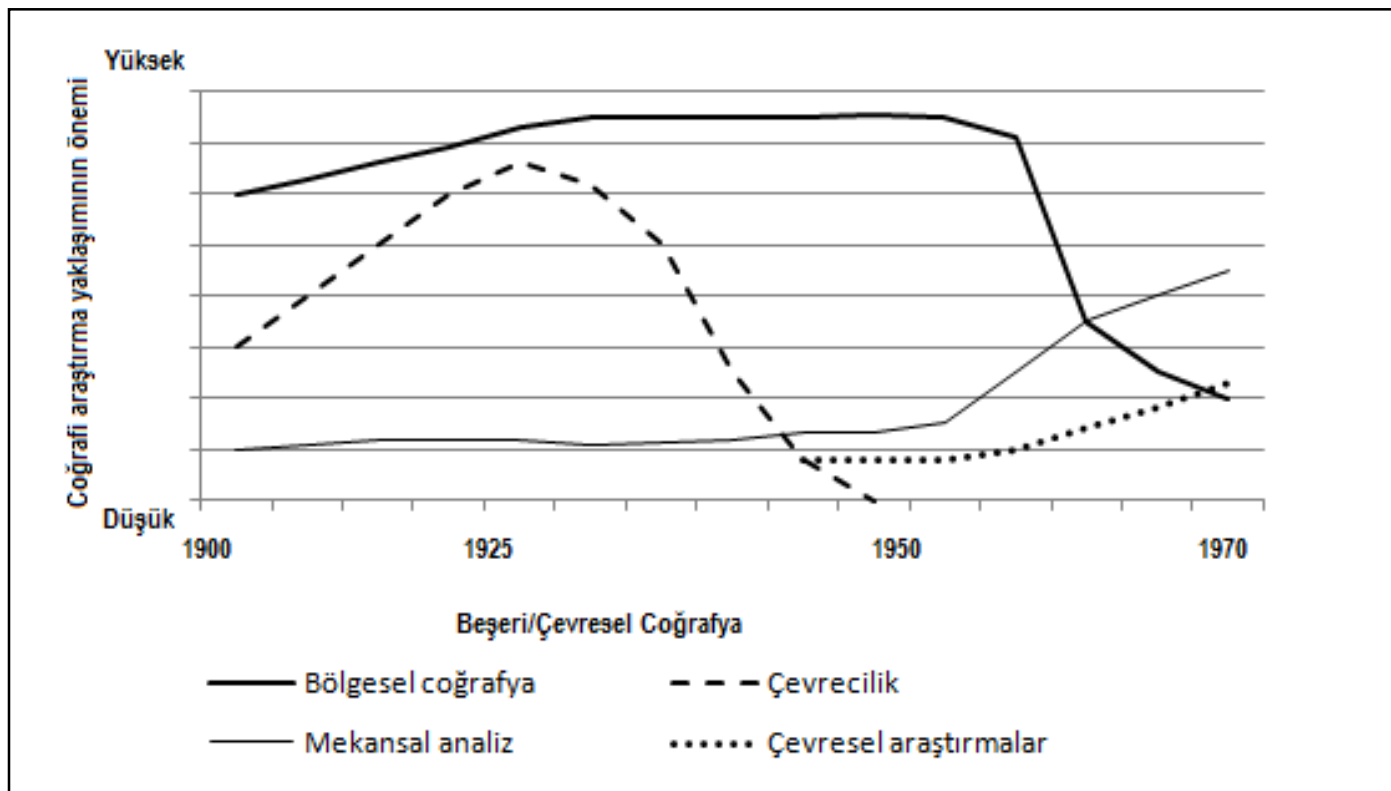
- İngiliz coğrafyacı Peter Haggett'in (1966) “*Locational Analysis in Human Geography*” başlıklı sentez çalışmasında, mekânsal analiz konusunda yazılmış makaleler anlamlandırılmış ve coğrafyacılar için yeni kavram ve yöntemler tanıtılmıştır.

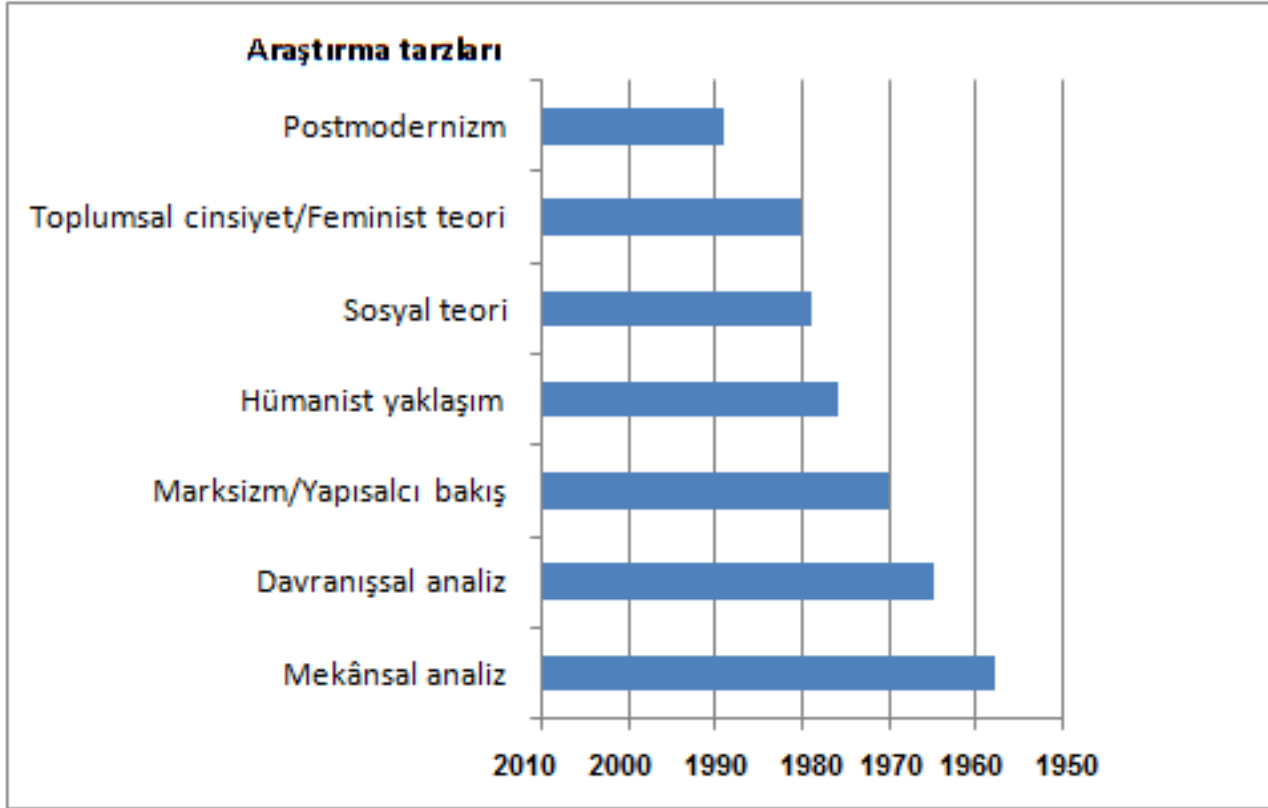
- Kentsel coğrafyada araştırmaların doğrultusunu ve yapısını etkileyen disiplin dışı güç, **istatistiksel ve matematiksel modeller** olmuştur.
- Bu tekniklerin coğrafya içine girişi, 1950'lerin sonu 1960'ların başındaki sayısal devrimin başlangıcını anlatan değişim olarak nitelendirilmiştir (Taafe, 1974).
- **Sayısal Devrim**, (1)İstatistiksel ve matematiksel teknik, (2)Kuramsal, (3)Tanımsal olmak üzere üç bölümden oluşuyordu.
- Temel istatistik teknikler, ilişkiler kurmak ve genellemeler yapmak üzere kentsel verilere uygulanmıştır.
- Kuramsal(teorik) modeller, hipotezler ortaya koyarak ilerleme sağlamış ve coğrafyayı betimsel bir alan olmaktan çıkararak **genelleme bilimi** haline taşımıştır.
- Düşünce yapısındaki bu değişim, geleneksel bölgesel araştırmalardan uzaklaşılmasına da yol açmıştır.
- Yeni mekânsal analiz yaklaşımı, hipotezlerin test edilmesi ve sonuçların bilimsel olarak tekrarlanması suretiyle genellemelere ulaşmada üstünlük kazandırmıştır.

- Nicel araştırmaları yürütme konusunda kentsel coğrafyacılaraya yardım eden temel bir etmen de 1960'lerden itibaren **araştırma üniversitelerinde bilgisayarların kullanılması** olmuştur.
- Bilgisayarlar, istatistiksel algoritmayı kopyalamayı kolaylaştırmış ve coğrafyacıların büyük hacimli veri setlerini kullanabilmesini etkinleştirmiştir.
- 1960'ların sonlarına doğru bugünlere göre kötü kalitede olsa da bilgisayarla harita ve grafikler yapabilmek mümkün hale gelmiştir.
- 1954'te Bölge Bilim Derneği'ni kuran ekonomist Walter Isard kentsel coğrafyanın gelişiminde önemli rol oynamış ve o dönemin genel ekonomik modellerinin içine mekânsal analizi eklemeye çalışmıştır.
- Bu topluluğun gelişmesi ve yayılması, ekonomist, coğrafyacı ve nicel araştırma yapma eğilimindeki diğer bilim insanlarından oluşması, kentsel coğrafyacılar arasında kuvvetli bir istatistiksel araştırma ilgisi uyandırmıştır.
- Bölge Bilim Derneği (Regional Science Association International-RSAI) kentsel coğrafya alt disiplinini halen etkilemeyi sürdürmektedir.

- Yirmi yıl kadar mekansal bilim, kentsel coğrafyada baskın bir paradigma oldu. Bununla birlikte, 1970'lerde coğrafyacıların alternatif bilim felsefelerine artan farkındalığı ve ilgisi, pozitivistimin güçlü şekilde eleştirilmesine yol açtı:
- 1) Mekansal forma odaklanan yaklaşımın yeterliliği, altta yatan nedensel süreçler ihmal edildiği için sorgulanmıştır. Mekansal form büyük ölçüde egemen sosyal güçlerin sonucu olduğundan, kentsel araştırmanın odağının mekansal ilişkilerin araştırılmasından sosyal ilişkileri araştırılmasına geçilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.
  - 2) Eleştiriler özel olarak, pozitivistimin insanlığın rolüne dair mekanik bir bakışa sahip olmasına ve insan davranışını çok fazla motive eden kendine özgü ve öznel değerleri tanımamasına ve hesaba katmamasına yöneldi.
  - 3) Mekansal ilişkiler bilimi, sakinleri için kentsel yerlerin anlamına ilişkin hiçbir anlayış sunmuyor. Bu, yer duygusunu keşfetmeye, günlük faaliyetlere ve kent sakinlerinin algılarına odaklanan bir yaklaşım gerektirir.
- Pozitivist bilim ile artan memnuniyetsizliğe ve birçok mekansal modelin zayıf kestirim yeteneğine verilen cevaplardan biri, insan davranışının ve kararlarının doğrudan gözlemlenmesine doğru bir yöneliştir. Bu, kentsel coğrafyada davranışsal yaklaşımın gelişmesine yol açtı.

- İronik bir şekilde 1960'ların ortalarından itibaren başka araştırma tarzları, mekânsal analiz yaklaşımını değiştirmeye başlamıştır.
- Bunlardan davranışsal yaklaşım, kentsel çevre ile insanların mekânsal davranışı arasındaki ilişkiye aracılık etmede, bilişsel süreçlerin ve karar vermenin rolünü vurgulayarak mekânsal analizin eksikliklerinin üstesinden gelmeye çalışmıştır.
- Analitik yaklaşımı benimsemekle birlikte, **kentsel coğrafyada davranışçılar grubu, bireylerin mekânsal kararları nasıl ürettikleriyle ilgilenmiştir.**
- Jullian Wolpert, Reginald Golledge, Larry Brown ve Gerald Rushton'un aralarında bulunduğu davranışsal bakış açısına sahip kimselerden oluşan grup, bu çabanın öncüleri olmuştur.
- Davranışsal yaklaşım, bir kişinin değişik kent bölümlerini öğrenmesine, coğrafi seçimler yapmasına ve karar vermesine, riskleri ve belirsizlikleri değerlendirmesine ve günlük mekânsal davranışına ilişkin yerle ilgili tutum ve beklentilerine vurgu yapmıştır.
- Davranışsal araştırmacılar, bireylerin ve grupların bir apartman, bir sanayi tesisi veya bir halk kütüphanesinin lokasyonunu nasıl seçtiklerini açıklamak üzere geniş grupları inceleyen ve mekânsal analistlerin çoğunluğu tarafından kullanılan analizleri tercih etmiştir.

- Kentsel coğrafyacılar, göç, tüketici davranıŐları, ikametgah hareketliliği, konut tercihleri, algılanan mahalle alanları ve kent imajları gibi birçok meseleyi incelemek için zihinsel haritalama tekniklerini kullanmıŐtır.
- Davranışsal yaklaşım, kentsel çalıŐmalara daha fazla gerçekçilik (realism) katmıŐtır; çünkü insan davranışının ampirik incelemesine yapılan vurgu, mekansal teorinin soyut doğasını engellemiŐtir. Ancak davranışsalcılık, pozitivist gelenekten tamamen kopmamıŐtır.
- Pozitivizm metodolojisinin çoğu davranıŐçı yaklaşımda korundu ve insan davranışının değerlerini, amaçlarını ve motivasyonlarını ortaya koymaya odaklanmasına rağmen yine de yasalara benzer genellemeler aramakla ilgilenildi.
- Bunun bir sonucu olarak davranışsalcılık, pozitivizme yöneltelen eleŐtirilerin çoğunun, özellikle de günlük hayatın düzensizliğini, belirsizliğini ve dinamizmini tanıma ve hesaba katmadaki başarısızlığıyla ilgili olanların hedefi oldu.

- Clark Üniversitesi'nde, radikal bir coğrafya dergisi olan *Antipode*'un yayınlanmasıyla 1969'da başlayan Marksist coğrafi bakış zamanla yaygınlaşmıştır.
- Marksistler, araştırmalarında kapitalist üretim ve emek ilişkilerine, kentsel yoksulluğun temelinde yatan nedenlere, kadın ve azınlıklara yönelik ayrımcılığa, kentsel sosyal hizmetlere erişim eşitsizliğine ve Üçüncü Dünya'nın az gelişmişliğine vurgu yapmıştır.
- Richard Peet, Marksizmin coğrafyaya girişine öncülük edenlerdendir. Marksist coğrafyacı olarak bilinen David Harvey, sermaye sahipleri ile işçiler arasındaki çatışmaları ve tezatları vurgulamıştır.
- Harvey'in çalışmalarının en önemli özelliği, **Marksist teoriye mekansallık fikrini katması; modern coğrafyanın bir disiplin haline gelmesini sağlayan yeni kavram ve yöntemlere öncülük etmesi; dil ve kültür gibi beşeri konulardan zengin bir şekilde yararlanmakla birlikte, analizlerinin odağına her zaman maddi süreçleri yerleştirmesi** olmuştur.

- Yapısalcılık, açığa çıkan insan davranış paternlerinin altında yatan nedenlerini ortaya çıkarmak için tasarlanmış bir dizi ilke ve prosedür için genel bir terimdir. Uygulamada bu, gözlenen fenomen için açıklamaların tek başına fenomenin ampirik incelemesiyle bulunamayacağı, ancak hüküm süren sosyal, ekonomik ve politik yapıların aranması gerektiği anlamına gelir.
- Kentsel coğrafyada yapısal analiz, öncelikle Marx'ın çalışmalarına dayandırılmıştır. Marksist veya politik ekonomi yaklaşımına göre; her toplum bir üretim tarzı [toplumun üretken faaliyetlerini düzenlediği, maddi ihtiyaçlarını karşıladığı ve sosyo-ekonomik yapıyı yeniden ürettiği bir dizi kurumsal uygulama] üzerine kuruludur.
- Kapitalizm, belli bir üretim tarzıdır (kölelik, feodalizm, sosyalizm ve komünizm gibi). Kentler, temel kapitalist birikim hedefine uygun bir ortam sağlayarak kapitalist üretim tarzının ayrılmaz bir parçası olarak görülür. Bu, önceki yatırımlardan elde edilen kârların sürekli olarak yeniden yatırılması yoluyla sermaye değerinin arttırıldığı bir süreçtir.
- Bu yayılma eğilimli dinamiğin etkisi, en fazla değişen kentsel arazi piyasasında ve kentsel yeniden geliştirme, soylulaştırma ve yöre kentleşme gibi süreçlerde görülebilir.

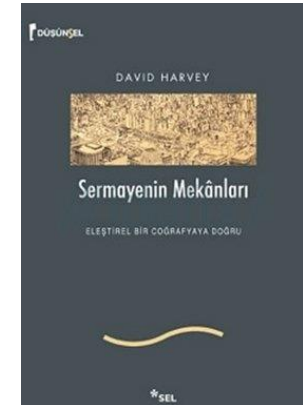
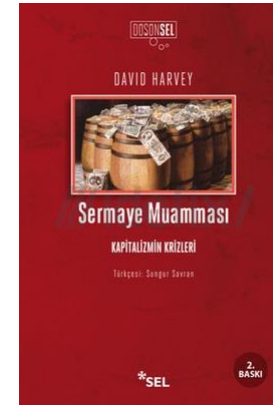
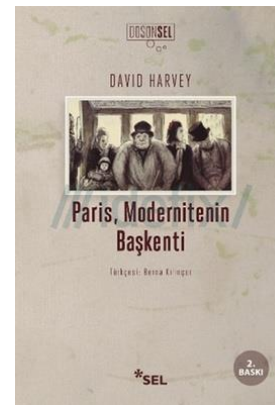
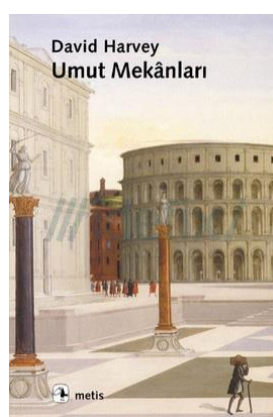
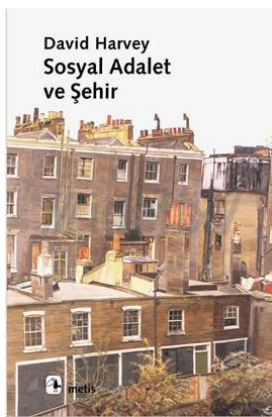
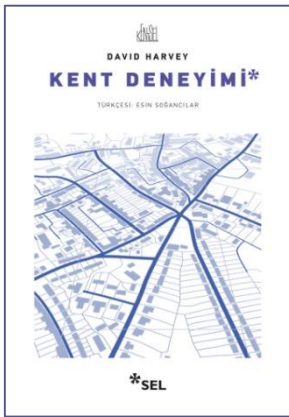
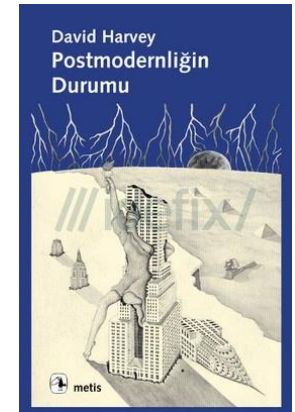
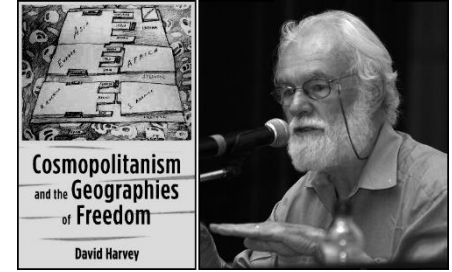
- Yapısalcılık yani politik-ekonomi yaklaşımı, ABD’de sivil haklar hareketi tarafından vurgulanan kentsel alanların devam eden sosyal sorunlarına cevap olarak 1970’lerin başında kentsel coğrafyaya girmiştir.
- Kapitalist sistemin dinamikleri içerisinde gözlenen sosyal sorunların altında yatan yapısal güçleri ortaya çıkarmaya çalışırken, şunlar iddia edilmiştir:
  - 1) Kapitalist toplum, sosyo-ekonomik gruplar arasındaki kaynakların dağıtımını üzerindeki çatışmalarla karakterizedir. Önemli bir kaynak, çoğu çoğunluğu manipüle edebilen seçkinler tarafından tutulan güçtür.
  - 2) Kantitatif mekansal analiz, paternleri tanımladığından, fakat altta yatan nedenleri açıklayamadığından; bu analize dayanan herhangi bir öneri veya politika, statükoyu destekleyecek ve ilerici sosyal değişime yol açamayacaktır.

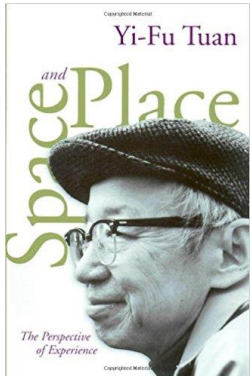
- Çalışmaların çoğu kentsel mülklerin ve konut piyasalarının analizine ve ikametgah paternine yönlendirilmiştir.
- Politik ekonomi yaklaşımı, bireyler tarafından kısıtlı seçim yapılmasına rağmen, öncelikle kentsel ikametgah ayrışmasını bina toplum yöneticileri, emlak acentaları ve yerel otorite konut yöneticileri de dahil olmak üzere, emlak piyasasında gücü olanlar tarafından alınan kararların bir sonucu olarak yorumladı.
- Harvey (1976), kentsel ikametgah paternleri ile tekel kapitalizminin baskın politik ekonomisi arasındaki ilişkinin bir açıklamasını sundu.
- Yapısalcı bakış açısıyla insan unsuru üzerinden sosyal yapıya verilen üstünlük, hümanist coğrafyacılara tarafından reddedilmiştir. Diğer eleştiriler, toplumdaki sınıf bölünmelerine yapılan vurguya; sınıf sınırlarını aşan ve kentsel yaşam tarzı ve kentsel yeniden yapılanma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olan toplumsal cinsiyet, etnik köken ve cinsellik gibi diğer bölünme çizgilerinin ihmal edilmesine yönelikti.
- Bununla birlikte, politik ekonomi yaklaşımı, kentsel coğrafyada büyük bir etkiye sahip olmuş ve kentsel değişimin altında yatan ekonomik ve politik güçler hakkında gerçek bir anlayış sağlamıştır.

• Harvey'in Türkçe Yayınlanmış Kitapları

- Postmodernliğin Durumu (Metis, 1997)
- Sosyal Adalet ve Şehir (Metis, 2003)
- Yeni Emperyalizm (Everest, 2004)
- Umut Mekânları (Metis, 2008)
- Marx'ın Kapital'i İçin Kılavuz (Metis, 2012)
- Paris, Modernitenin Başkenti (Sel Yayıncılık, 2012)
- Sermaye Muamması - Kapitalizmin Krizleri (Sel, 2012)
- Sermayenin Mekânları - Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru (Sel, 2012)
- Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime (Metis, 2013)
- On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu (Sel, 2015)
- Kozmopolitlik ve Özgürlük Coğrafyaları (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015)
- Kent Deneyimi (Sel, 2016)

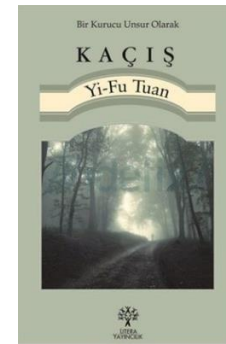
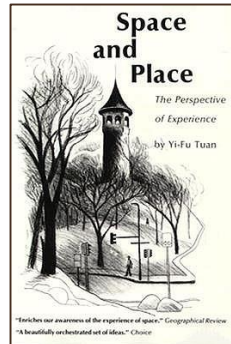
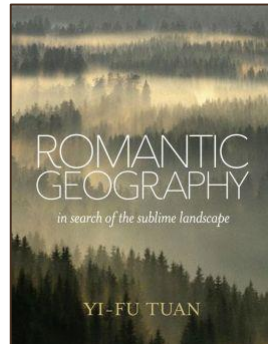

- Hümanist yaklaşım, bireyi dış uyaranlara karşı pasif bir cevaplayıcı olarak değil; kentteki değişimin amaçlı bir aktörü olarak görür. İnsanların kısıtlamalardan bağımsız olmadıklarını kabul etmekle birlikte, hümanist felsefe, insan farkındalığına, eylemliliğine, bilincine ve yaratıcılığına merkezi bir önem verir.
- **Hümanist yaklaşımın amacı, insanların dünyadaki öznel deneyimlerini araştıran metodolojileri kullanarak beşeri sosyal davranışını anlamaktır.**
- Uygulamada bu, nüfusun temsili rastgele örneklemelerine dayanan istatistiksel çıkarımın pozitivist tümdengelim ilkelerinden, kentsel mekanın sosyal inşasını göstermek için etnografi ve edebi metinlerin analizi gibi yöntemlerin kullanıldığı benzersiz örnek olaylara dayanan tümevarım ilkesine doğru bir değişim anlamına gelir.

Yi-Fu-Tuan'ın (1976) izinden giden hümanistik coğrafya; yapısı ile insan ilişkilerini, insanların coğrafi davranışlarını; mekân ve yerle ilgili algı ve düşüncelerini incelemek suretiyle bir beşeri dünya anlayışı elde etmeye çalışır.

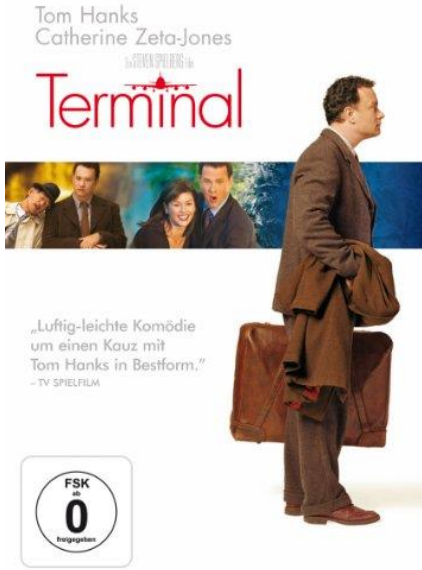
- Hümanist kentsel coğrafyacı, kent merkezinin arazi kullanımını modelleri ve sayısal verilerle ilgilenmez; bir kent merkezinde yürürken, etrafındaki kokuları ve sesleri içine çekmek, görüntülerin tadını çıkarmak ve seyretmek, o kenti hissetmek ve yaşamak ister. Sonra bu hissettiklerini ve kişisel yorumlarını kağıda döker.
- Hümanist bakış açısı, bireylerin kentteki kendi davranışlarını belirleme gücüne aşırı önem verdiği ve insani karar verme konusundaki kısıtlamalara yeterince dikkat etmediği için eleştirildi. Bu eleştiri, toplumda bireye odaklanmayı, insan davranışlarının onun üzerinde çok az kontrol sahibi olduğu güçler tarafından belirlendiği gerçekliğinin çarpıtılması olarak gören yapısalılık savunucuları tarafından etkili biçimde yapıldı.

- Hümanist yaklaşım, teorik bir bakış açısı ve hipotezlerin test edilmesiyle ilgilenmez; aksine **tutumlar, algılar ve görünümlere yönelik değerlerle (yer sevgisi, yerin anlamı ile) ilgilenir.**
- En geniş anlamda hümanizm, insanlığın birliğine ve insanların kendi yaşamlarını ve dünyalarını iyileştirme potansiyeline entelektüel bilginin ve ilişkili yaşam deneyimlerinin dikkatli, eleştirel biçimde kullanılmasına yönelik bir inanca atıfta bulunur.
- Yirminci yüzyılda hümanizm, geniş bir anlam yelpazesine sahip olmayı sürdürse de öncelikle felsefi ve etik ilkelerinin şunları içerdiği ileri sürülebilir: (1) İnsan aklının özgürleştirici potansiyeli (2) özgür, açık araştırmanın önemi; (3) çoğunlukla insanlara ve insan yaşamına değer kattıkları şeyleri ve olayları anlama ve (4) tüm insanlar, özellikle de daha az yeteneği ya da daha az şansı olanlar için yaşamı daha iyi yapma arzusu.

- Hümanist coğrafyacılar, insan yaşamını ve deneyimini, bedensel, duyuşal, duygusal, tutumsal, bilişsel ve kişi-ötesini boyutları bir araya getiren dinamik, çok-değerli bir yapı olarak anladı.
- Hümanistik coğrafyacılar, bireylerin kendi yaşamlarındaki çevresel ve coğrafi deneyimin önemini anlamak suretiyle, diğeri insanlara ve yaşadığı veya tanıdığı yerlere ve çevrelere karşı daha sorumlu ve cömert davranabileceğini ileri sürdü (Tuan 1976).
- Bu bağlamda, Edward Relph (1981) *çevresel alçak gönüllülük* (şeylerin, yerlerin, peyzajların, insanların ve diğeri canlıların hepsine yalnızca saygı duyulduğu ve dolayısıyla dikkatle bakıldığı ve bilerek korunduğı dünyayla etkileşime girmenin bir yolu) kavramını savundu.

- Genel olarak hümanist coğrafyacılar çalışmalarını iki tamamlayıcı araştırma modeline dayandırdı: Bunlardan ilki, deneyim açıklamaları ve ikincisi, sosyal dünyaların yorumu olarak tanımlanabilir.
- Deneyimin açıklanması çoğu zaman "yer(place) çalışmaları" ile ilişkilendirildi, fenomenolojiye dayandırıldı ve Anne **Buttimer**, Douglas C.D. **Pocock**, Edward **Relph**, David **Seamon** ve Yi-Fu **Tuan** gibi coğrafyacılar tarafından temsil edildi.
- Hümanistik coğrafya 1990'ların başında büyük oranda gözden kaybolmuş olsa da, hümanistik temalara olan ilgi, disiplinin içinde ve dışında, özellikle yer olgusuyla ilgili fenomenolojik felsefecilerin bir kısmında, devam etti.
- Fenomenolojik felsefecilerden Edward Casey (2009) ve Jeff Malpas (1990), 1990'lı ve 2000'li yıllarda konuyu araştırdıklarında olgunun **yeri hem insan deneyimini hem de o deneyimin içinde bulunduğu fiziksel dünyayı içine alan birincil bir ontolojik yapı olduğunu savundu.**

- İnsanların her zaman *yer içinde insan* (human-being-in-place) olduğu argümanı, coğrafi düşüncenin önemli yeni bir yönünü vurguladı. Çünkü bu düşünce, yerin ister istemez insan varlığı ve yaşamı için tamamlayıcı, vazgeçilmez bir katkıda bulunan olduğunu iddia ediyordu.
- Bazen *yaşanan yerleşim* ya da *somutlaştırılmış bir yer* olarak adlandırılan bu olgu, bir yerin ve onun deneyimlerinin ve anlamlarının değiştiği veya aynı kaldığı karmaşık, dinamik ve birleştirici üretken süreçler olarak anlaşılmıştır (Seamon 2013).
- Hümanist çalışmalar, yer deneyimi, evde olma, topluluğa bağlanma ve topluluk kimliği, *yer-siz-lik* (*placelessness*), çevresel birey olma, yaşanan yerleşme, hareketlilik ve yer, yeri şekillendiren destekleyici ya da zayıf düşüren süreçler, gerçek yerler ile sanal yerler arasında yaşanan benzerlikler ve farklılıklar gibi konularla ilgileniyor (Seamon 2013).

- Yer, mekanın bir parçasıdır, ama ondan farklıdır. Yer, insanların düzenli faaliyetleri belirli bir mekanda gerçekleştiği için eşsiz ve özel bir lokasyondur.
- Dahası, bu tür faaliyetlerin bir site olduğu ve bunların içerdiği her şeyden dolayı yer, insanlar gibi kimlik duygumuzun yanı sıra başkalarıyla olan topluluk duygumuzun temelini oluşturabilir.
- Kısacası yerler, insanların yaşadığı ve çalıştığı ve dolayısıyla samimi ve kalıcı bağlantılar kurmaları muhtemel özel sitelerdir. Küreselleşen bir dünyada bile, insanların günlük yaşamlarında **yer duygusu** (*sense of place*) çok önemlidir.
- Paradoksal olarak, siber mekanın gelişi, kentsel yaşamdaki yerlerin önemine dikkat çekmiştir. **Kentle uğraşan bilim insanları arasında yer, kentsel alanların nasıl inşa edildiğinin ve sakinleri için nasıl bir anlam ifade ettiğinin analizinde merkezi bir kavram olduğuna dair artan bir kabul vardır.**
- Ayrıca, coğrafi mesafenin kısıtlamaları daha az önemli hale geldiğinden, belirli yerellerin özellikleri, işletmelerin ve hanelerin lokasyonel kararlarında daha da önem kazanmaktadır.

- 1970'lerin sonunda ve 1980'lerde, genelde beşeri coğrafya, özelde de kentsel coğrafyada, sosyal teorinin gelişimine tanık olunmuştur.
- Sosyal teori, tümevarımsal olarak türetilmiş gerçekleri ve matematiksel eşitlikleriyle mekânsal analizin karşısında yer almış ve eleştirel bir politik bakış açısı benimsemiştir.
- Sosyal teorisyenler, işe gidiş-geliş ve göç gibi sosyal faaliyetleri belirleyen (*mesafe, yayılma hızı, araya giren yerler gibi*) mekânsal ilişkiler kavramını kabul etmemekte ve **sosyal ilişkilerin gözlenen mekânsal/coğrafi dağılımları ve paternleri açıkladığını ileri sürmektedir.**
- **Beşeri gerçeklik, sosyal olarak inşa edilmiştir,** yani, insan tarafından oluşturulmuştur.

- Coğrafyada post-modernizme giriş, Michael Dear (1988) ve Edward Soja'nın (1989) yazdıklarının ardından olmuştur ve post-modernizmin kavramları, sosyal teori üzerine yapılan tartışmalardan kaynaklanan bir farkındalıkla gelişme göstermiştir.
- 18. yüzyıl aydınlanmasından beri modern Batı düşüncesi; mantık, akıl ve bilimsel anlayışa dayanmıştır. Modernite, dini otoriteden çok, akıl ve bilgiye dayalı toplumsal ahlaki normları kabul eden akılcı/rasyonel birey fikrini desteklemiştir. Bilim, tasarlanan modernist düşüncede eşitlikçi, adil, tarafsız ve teknolojik olarak üstün bir toplum için yol gösterici olarak kabul edilmiştir.
- Post-modernizm ise; farklılıkları överken; modern bilimi, akılcılığı ve geneli anlamayı kabul etmemektedir. Postmodernizm, kategorileri, çok sayıdaki ve değişik yorumu, aslında basit bir tanımı bile ret etmektedir.
- **Post-modern düşünce, modern ve bilimsel olanın karşıtıdır.**

- Post-modern düşünce, sosyal olarak marjinalleşmiş insanları görmezden gelen ve kötüye kullanan bir güç sistemi olan modern topluma ilişkin politik bir bakış açısına sahiptir.
- Post-modernizm, baskıların bitmesini, ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi güç ilişkilerine dayalı olarak modernizmin güçleri tarafından yaratılmış kısıtlamaların ortadan kaldırılmasını istiyor.
- Bireyler, yaşam gidişlerinin ve kent yaşamıyla ilişkilerinin diğer insanlarla aynı olmamasının bir sonucu olarak çeşitli kentsel deneyimlere sahiptir.
- Kentsel coğrafyacıların çoğu, postmodern düşünceyi çeşitlilik ve eşitsizlik ekseninde kenti anlamaya yönelik farklı bir bakış açısı olarak kabul eder.
- Kent coğrafyacılarının büyük çoğunluğu post-modernizme yakın durmakla birlikte araştırmalarında ve eğitimde ona sahip çıkmıyor. Post-moderniteden entelektüel olarak daha fazla memnun olan kent coğrafyasının genç kuşağı, onu daha fazla benimsiyor.

- Modernizmin akılcılığına başkaldırı
- Karmaşıklığa övgü
- Düzensizlik ve kaos
- Çeşitlilik
- Paradigmaları tanımama
- Heterojenlik (çok kökenlilik)
- Öznellik ve belirsizlik
- Çok seslilik
- Geçicilik ve plansızlık
- Çoğulculuk ve aykırılık
- Parçalanma ve tamamlanmamış olma
- Ölçsüzlüğü hoş görme
- Kırp-yapıştır

- Post-modern teori, 1980'lerin ve 1990'ların sonunda kentsel coğrafya üzerinde bir etki yaratmaya başladı.
- Post-modern perspektif, büyük teorinin reddedilmesi ve insani farka vurgu yapılması ile karakterize edilir. Bu, post-modernizmi, hem genel yasalar ve modeller arayışındaki pozitivizmden hem de, kapitalist üretim tarzına ilişkin büyük teoriye dayanan yapısalcılıktan uzaklaştırır.
- Post-modern düşüncenin kent üzerindeki en belirgin etkisi, modern çağın somut işlevselciliğinin yerini tarz çeşitliliği ile yer değiştirdiği mimaride olmuştur.
- Kentin sosyal coğrafyası açısından post-modern bir perspektifin en önemli katkısı, farklılık, özgünlük ve bireysellik üzerine odaklanmanın bizi toplumun tüm üyelerinin ihtiyaçlarına ve durumlarına nasıl duyarlı hale getirdiği ile ilgilidir.
- Kentsel olguları farklı birey ve grupların çoklu bakış açılarından incelemeye duyulan ihtiyaca yapılan bu vurgu, kentsel coğrafyadaki *kültürel dönüşün* ayrılmaz bir parçasıydı ve kentsel işgücü piyasalarındaki *toplumsal cinsiyet farklılıkları*, ayrıca sınıf, medeni durum, cinsellik, ırk, yaş ve engellilik ile tanımlanan azınlık grupların işgal ettiği *dışlanma mekanları* çalışmalarına yansımıştır.

- Post-modernizm, sınıfa ve etnisiteye dayalı temel toplumsal bölünmelere ek olarak, *feminist coğrafyada ve queer teoride* sunulan toplumsal cinsiyet ve cinsellik temelli sosyal bölümlenmelere özellikle dikkat edilmesine yardımcı olmuştur.
- Erkekler ve kadınlar, kentsel peyzajı yalnızca farklı şekillerde kullanmakla kalmaz, aynı zamanda farklı deneyimler ve algılar. Kent çevreleri, toplumdaki toplumsal cinsiyet rollerini hem oluşturur hem de yansıtır.
- McDowall (1995), Londra Şehri'ndeki kadın ticari bankacılarının agresif bir erkek egemen çevrenin çalışma uygulamalarına uyma zorunluluğunu hissettiklerini belirtir.
- Açıkçası, kentteki toplumsal cinsiyet rolleri sadece cinsel farklılıkları değil, güç ilişkileri sistemini de yansıtır. Bir ataerkillik sistemi altında egemen sosyal düzenlemeler ve kurumsal yapılar, erkeklerin kadınlara ve erkekliklerin kadınlığa karşı baskınlığını özendirir.
- Kentler aynı zamanda, (kadınları iş ve siyaset alanlarında artan şekilde temsil eden), ataerkil sosyal sistemlere karşı feminist derneklerin kurulması için destekleyici ortamlar sağlayabilir.

- Post-modern bir bakış açısı ve özellikle de queer teorisi, cinsel kimliklerin sosyal olarak yapılandırılmış karakterini vurgular. Kentler, cinselliği geleneksel sınırları aşanlara yönelik hem baskı hem de kurtuluş yerleri olabilir.
- Gay ve lezbiyen mekanlar (kulüpleri, perakende satış yerlerini ve konut soylulaştırma alanlarını kapsar), alternatif cinsel kimliklerin tesisi edilmesine, ek olarak birçok kentte **pembe bir ekonomi**nin ve topluluğun oluşmasına katkıda bulunmuştur.
- Kentteki toplumsal cinsiyet ve cinsellik üzerine post-modern bakış açıları, bölünme düzlemlerinin birbiriyle kesiştiğini ve örtüştüğünü gösterir. Örneğin, sınıf, etnisite, yaş veya toplumsal cinsiyet ile nitelendirilmeyenlerin, kimliği ötekiyi işaret eden herhangi bir öteki mahalleden olduğu gibi bir eşcinsel yerleşim yerinden dışlanma olasılığı yüksektir.
- Kent için post-modern yaklaşıma yönelen büyük bir eleştiri, görünüşte sınırsız göreceliliğidir. Tüm bireylerin görüşleri ayrıcalıklı olduğundan, herhangi bir durumun olası yorumlarının sıralamasında bir sınır yok gibi görünür. Bu, post-modernizmin dezavantajlı kent sakinlerinin gerçek sorunlarını çözemediğini düşünen toplumsal olarak endişeli kent coğrafyacılarından özel eleştiriler aldı.

- Sömürge dönemi büyük ölçüde geçmiş olsa da dönemin öznitelikleri, Batılı olmayan toplumların Batılı temsillerinde [hem Az Gelişmiş Dünya'da hem de Batı'daki kentlerde] devam edebilir.
- Eleştirel post-kolonyal duruş, sömürgecilik sonrası ortaya çıkan etkileriyle egemen kültürün etnosantrizmini ortaya koymaya çalışır.
- **Kentsel bağlamda post-kolonyal teori, hem sömürge kurmuş hem de sömürgeleştirilmiş devletlerdeki kentlerin anlaşılmasına katkıda bulunur.**
- Bu, örneğin eski sömürgeci güçlerin kentlerde sömürgecilik izlerinde belirgindir [Paris'te Cezayirli göçmenlerin, New York'ta Porto Rikoluların ve Londra'daki Jamaikalıların kültürel ve etnik melezliği gibi].
- Aynı şekilde post-kolonyal perspektif, Singapur'da miras korumasının desteklenmesinden, sömürgeci geçmişle bilinçli bir kaçış ile Malavi'de yeni bir başkent (Lilongwe) oluşturulmasına kadar olan uygulamalarda eski sömürgelerdeki kentlerin inşasını ve yeniden inşasını vurgulayabilir.
- **Post-kolonyal bir yaklaşımın kent çalışmalarına özgü değeri, kentsel deneyimin çeşitliliğine duyarlılığı ve farklı şehircilik biçimlerini çağdaş dünyayı anlamanın bir parçası olarak gören küresel bir perspektifi savunmasıdır.**

- Ulus-ötesi şehircilik, küreselleşmenin güçlerinden kaynaklanan çağdaş şehircilik biçimlerini ifade eder. Özellikle ulusötesi göç akışlarına ve *ulus ötesi sosyal bir oluşum* formu içinde gönderen ve kabul eden lokalitelerde oturan insanları birbirine bağlayan kültürel pratiklere odaklanılmıştır.
- Smith'e (2001:4) göre, ulus-ötesi göçmenlerin sosyal ağları, lokaliteleri sınırların ötesine bağlayan ve dünya genelinde yerel ötesi bağlar oluşturan iletişimsel eylemin anahtar devrelerinden birini oluşturmaktadır. Ulus ötesi şehircilik birçok yönden belirgindir.
- Ulus ötesi şehircilik birçok yönden belirgindir., Meksika'daki küçük kırsal köyler ve büyük ABD şehirleri arasındaki ekonomik ve kültürel bağlantılardan (yerler arasında havale ve iletişim akışında olduğu gibi); Slum/Shack Dwellers International gibi (birçok ülkede federasyonları olan ortak deneyim sayesinde karşılıklı öğrenmeyle ilgili bir ağ) kentsel baskı gruplarının ulusötesi ağlarının politik faaliyetlerine kadar bir çok örnek sıralanabilir.
- Ulus ötesi şehircilik perspektifi, kentsel dünyamızın çeşitliliği içinde ortak olanın aydınlatılmasına yardımcı olur.

Yaklaşım	Temel Anlayış
Çevrecilik Environmentalism	<p>Çevresel determinizm nosyonu şimdi gözden düşmüş olsa da çevresel faktörlerin yerleşim yeri üzerindeki etkisi, tehlikeli bölgelerdeki yapı sorunlarında ve mimari tasarımın sosyal davranış üzerindeki etkilerinde görülebilir.</p>
Pozitivizm Positivism	<p>Kentteki benzer yerleşim özelliklerine sahip alanları ortaya çıkarmak için sosyal, ekonomik ve demografik nesnel verilerin istatistiksel analizini (örneğin faktör ekolojisi ile) kullanır.</p>
Davranışsalcılık Behaviouralism	<p>Farklı sosyal grupların kentiçi göçünün altında yatan nedenleri ve stratejileri inceleyerek insanların ve hane halklarının neden yer değiştirdiği anahtar sorusunu ele alıyor.</p>
Hümanizm Humanism	<p>Bir kent veya mahalle içinde kamusal ve özel alanların farklı kullanımında olduğu gibi farklı bireylerin ve sosyal grupların algıladıkları çevreleriyle nasıl etkileşime girdiğini açıklar.</p>
Yapısalcılık Structuralism	<p>Siyasi ve ekonomik güçlerin ve aktörlerin (örneğin finansal kurumlar, mülk spekülâtorleri ve emlak acentaları) bir kentin yerleşim yapısını kentsel arazi ve konut pazarlarındaki faaliyetleri yoluyla nasıl etkilediğini inceliyor.</p>

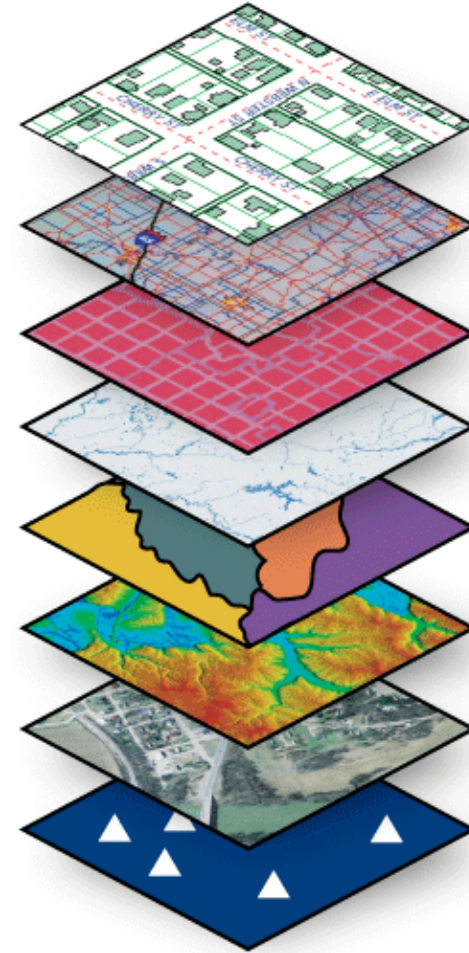
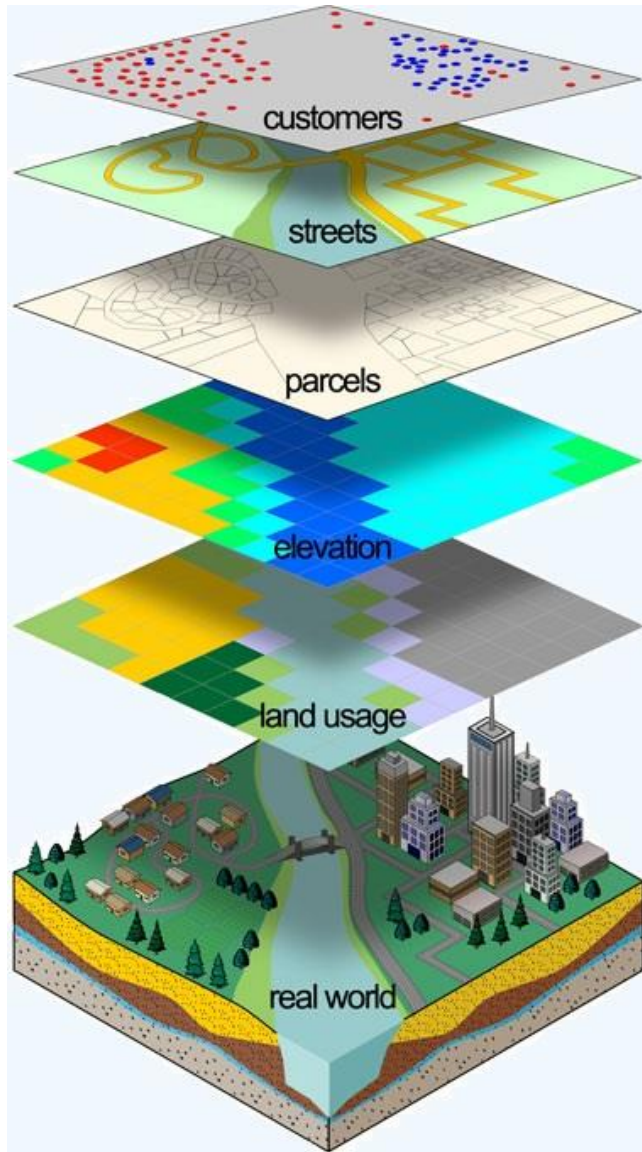
Yaklaşım	Temel Anlayış
Postmodernizm Postmodernism	Etnik azınlıklar, zengin gruplar, eşcinseller, yaşlılar, engelliler ve yoksullar gibi çeşitli toplulukların belirli yaşam tarzlarına ve konut deneyimlerine odaklanarak, kentin yerleşim mozağindeki farklı sosyal grupların yerini araştırır.
Ulusötesicilik Transnationalism	Üçüncü Dünya kırsal köyleri ve Batı kentlerindeki azınlık etnik topluluklar arasındaki bağlantılarda açıkça görüldüğü gibi, küreselleşmenin bir sonucu olarak dünyadaki kültürel ve ikametgah çevreleri arasındaki ilişkileri vurgular.
Post-kolonializm Postcolonialism	Sömürgecilik döneminin hem eski sömürge hem de halen sömürge halindeki devletlerdeki çağdaş kentsel çevreler üzerindeki etkilerini aydınlatır [örneğin, Batı planlama düzenlemelerinin Üçüncü Dünya kentlerinde kentsel gelişim biçimine devam eden etkisi].
Ahlaki felsefe Moral philosophy	Evsizlik ya da gecekondulu mahallelerinin görülme sıklığı gibi meselelerin etik temellerini eleştirel olarak değerlendirir.

- Coğrafi Bilgi Sistemleri (*CBS-GIS*), coğrafyanın en hızlı büyüyen ve güncel alanlarından biridir.
- Amerika'da 1986'da, American Association of Geographers'ın (AAG) kurduğu GIS uzmanlık grubu, bir yıl içinde en kalabalık uzmanlar topluluğuna dönüştü ve kent coğrafyacıları bu grupta ikinci sırada yer aldı.
- CBS; kartografya, uzaktan algılama, uydu görüntülerinin işlenmesi, bilgisayar bilimi ve konum verisi (*geodata*) gibi coğrafyanın geleneksel alt alanlarından doğdu.
- Coğrafi Bilgi Sistemleri, karmaşık planlama ve yönetim sorunlarını çözmek için her türlü coğrafi(mekânsal) referanslı verinin toplanmasını, depolanmasını, güncellenmesini, sorgulanmasını, görüntülenmesini, analizini, modellemesini ve farklı formatlarda çıktı alınmasını destekleyen yazılım ve donanım sistemleri ile tasarım yöntemleri olarak tanımlanır.

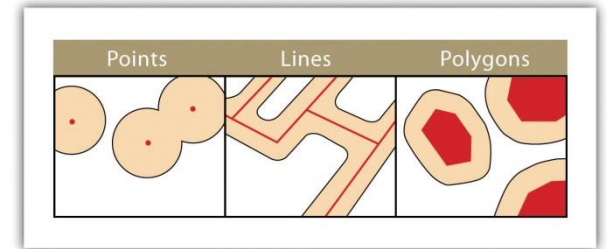
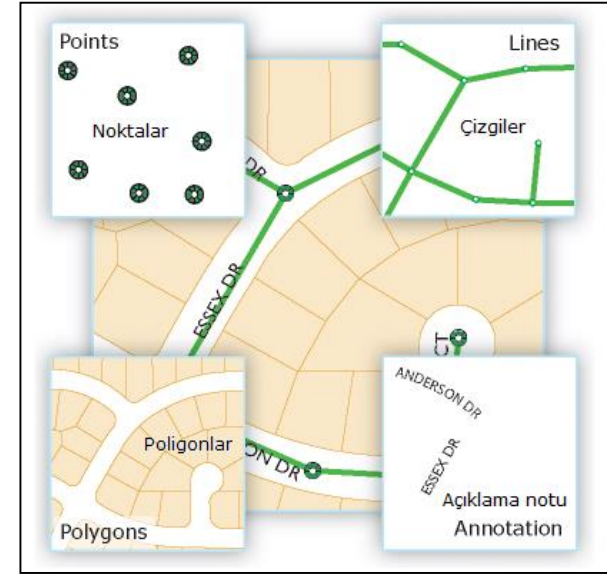
- Coğrafi Bilgi Sistemleri, 1980'lerin ortalarına kadar çok belirginleşmemesine rağmen, 1980'lerin sonlarında gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde ders olarak okutulmaya başlandı.
- CBS, 21. yüzyılda iş yaratmada, profesyonellerin toplantılarındaki sunumlarda, akademik dergilerin makalelerinde ve kitap yayınlarında hızla gelişen bir alan durumundadır.
- CBS, kent coğrafyacılarının planlamada, araştırmalarında ve öğretimde doğal olarak başvurdukları bir alandır.
- Bilgisayar sistemleri ve bilgi teknolojilerinin kentsel analiz birlikteliğiyle CBS'nin akademik araştırmalarda önemli bir alan, bilgisayar endüstrisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden ve modern toplumlarda bilgi teknolojisi altyapısının temel bileşenlerinden biri haline gelmesi şaşırtıcı değildir.
- Kentsel ve bölgesel planlamayı içeren yönetim ajandaları ve kent araştırmalarıyla ilgili akademisyenler, kentsel konu ve sorunlara ilişkin olarak CBS ile geniş bir faaliyet alanına ve olanaklarına sahiptir.

- Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), coğrafi mekân ve coğrafi ölçekle tanımlanan verileri kullanışlı hale getiren bir sistemdir.
- Coğrafi mekân, koordinat mekânına göre kaydedilen veriye (her noktanın enlem ve boylamına göre koordinat değerlerine) gereksinim duyuyor.
- Coğrafi ölçek; farklı ve daha uzmanlaşmış veya genellenmiş ölçeklerde, özellikle yüksek düzeyde karmaşık kentsel alanlarda görüntüleme ve analizi gerektirebilen küçük alanlar için kaydedilen veriye işaret ediyor.

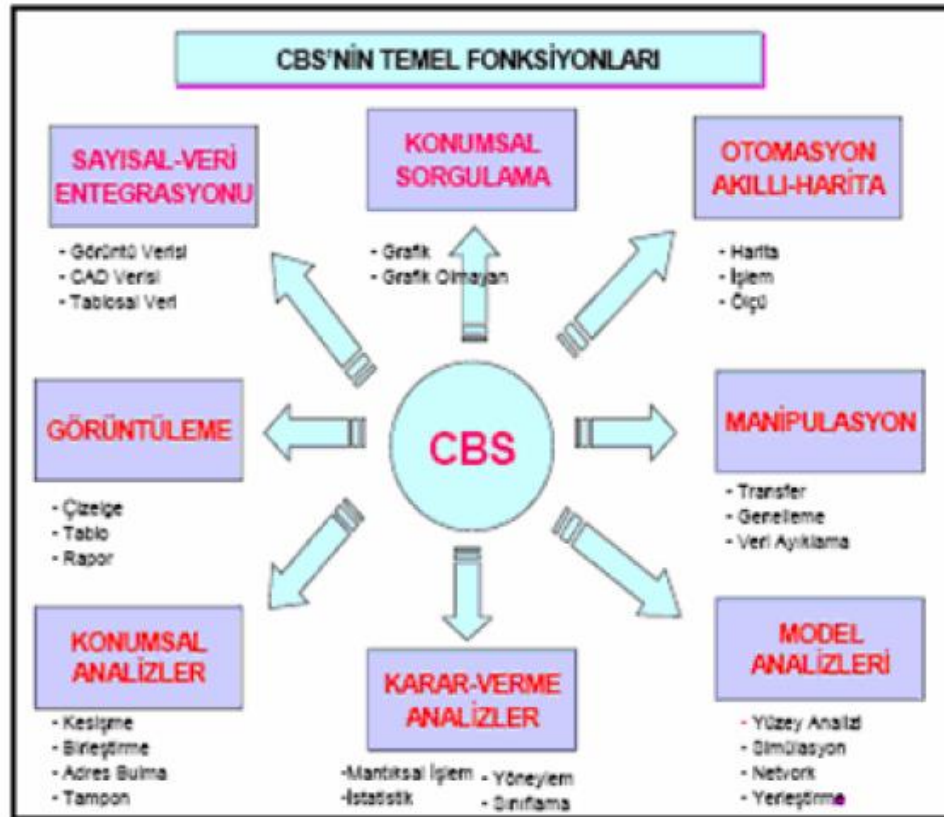

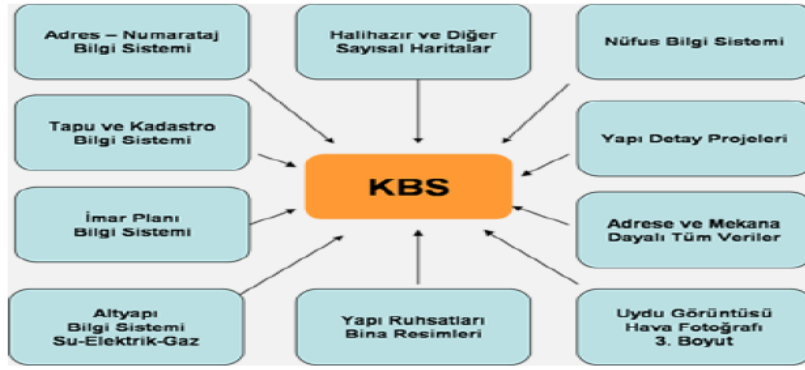
- CBS’de veriler, nokta, çizgi ve poligon (alan) olarak temsil edilir.
- Koordinat noktaları tarafından temsil edilen verilere, tesis başına perakende satış miktarı veya tüketici miktarı örnek gösterilebilir.
- Yollar, akarsular, kanallar, elektrik, su ve kanalizasyon hatları çizgisel formatta betimlenir.
- İdari veya politik sınırlar, parseller ise poligonlarla gösterilir.

- Orijinal verilerin farklı formatlarda olmasına rağmen CBS, görüntüleme, modelleme, analiz etme ve yönetme konularını bütünleştirir.
- 1960'larda mekânsal model geliştirmede kullanılan CBS, günümüzde kentsel işletmelerde, kent planlama ve yönetiminde, akademik kent araştırmaları ve eğitiminde fayda sağlıyor.
- Kentsel alandaki işletmeler, kaynak çeşitlendirmeden pazar alanı değişimi için planlamaya, satış performans analizine, yeni işletmeler için yer seçimine kadar çeşitli konularda CBS'yi kullanılıyor.

Kent Bilgi Sisteminin bileşenleri

- Kent yönetiminden sorumlu belediyeler, vergi takibi yoluyla gelirlerinin artırılması ve kayıplarının önlenmesi, kamu hizmet planlaması, yönetimi ve denetimi (sağlık, eğitim, ulaşım, altyapı, güvenlik) gibi konularda CBS'den fayda sağlıyor.
- CBS'de çeşitli kaynaklardan sağlanan verilerin alansal sınır altlığına ihtiyaç vardır (Büyükşehir belediyesi, ilçe belediyesi, mahalle, ada, parsel sınırları vb).
- Kent Bilgi Sistemleri, veri sağlama açısından çeşitli bileşenleri içerir.
- İşletmelerin çeşitli büyüme senaryolarını, olası firma genişleme etkilerini, rekabet veya yeni teknolojiler, arz-talep noktaları arasında taşımacılık gereksinimlerini belirleme gibi konularda çeşitli veri kaynaklarının birleştirilebilmesi mümkündür.

- Arı, Y. (ed.) (2005). *20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Kaplan, D.; Wheeler, J.O. Ve Holloway, S. (2009). *Urban Geography*. 2nd Edition, Wiley.
- Mirioğlu, G. (2018). Kentlere feminist coğrafya perspektifinden bakmak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(2), 183-194.
- Pacion, M. (2009). *Urban Geography: A Global Perspective*. Third edition, New York and London: Routledge.
- Pattison, W.D. (2003). Coğrafyanın dört geleneği. Çev. Y.Arı, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 119-125.
- Punch, K.F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş. Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Çev. D.Bayrak, H.B. Arslan, Z. Akyüz, 2.Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Smith, M. (2001). *Transnational Urbanism*. Oxford: Blackwell.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2000). *Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- United Nations (2012). *World Urbanization Prospects, the 2011 Revision* <http://esa.un.org/unpd/wup/CD-ROM/Urban-Rural-Population.htm>
- United Nations-Un (2014). *World Urbanization Prospects, The 2014 Revision, Highlights*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- United Nations-UN (2019). *World Urbanization Prospects, The 2018 Revision*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs. <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>
- United Nations-UN (2019). *World Urbanization Prospects 2018: Highlight*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs. <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Highlights.pdf>

- Yer, mekanın bir parçasıdır, ama ondan farklıdır. Yer, insanların düzenli faaliyetleri belirli bir mekanda gerçekleştiği için eşsiz ve özel bir lokasyondur.
- Dahası, bu tür faaliyetlerin bir site olduğu ve bunların içerdiği her şeyden dolayı yer, insanlar gibi kimlik duygumuzun yanı sıra başkalarıyla olan topluluk duygumuzun temelini oluşturabilir.
- Kısacası yerler, insanların yaşadığı ve çalıştığı ve dolayısıyla samimi ve kalıcı bağlantılar kurmaları muhtemel özel sitelerdir. Küreselleşen bir dünyada bile, insanların günlük yaşamlarında bir yer duygusu çok önemlidir.
- Paradoksal olarak, siber mekanın gelişi, kentsel yaşamdaki yerlerin önemine dikkat çekmiştir. Kentle uğraşan bilim insanları arasında yer, kentsel alanların nasıl inşa edildiğinin ve sakinleri için nasıl bir anlam ifade ettiğinin analizinde merkezi bir kavram olduğuna dair artan bir kabul vardır.
- Ayrıca, coğrafi mesafenin kısıtlamaları daha az önemli hale geldiğinden, belirli yerellerin özellikleri, işletmelerin ve hanelerin lokasyonel kararlarında daha da önem kazanmaktadır.

- Yer inşası aynı zamanda birçok çağdaş kentin üretim merkezleri (örneğin, eskilerin çelik kasabaları) olmaktan, mal ve hizmetlerin karşılaştırıldığı, değerlendirildiği, satın alındığı ve kullanıldığı bağlamı sağlayan tüketim merkezleri (örneğin, bugünün Las Vegas'ı) olmaya doğru yeniden yapılandırılmasının bir özelliğidir.
- Londra'daki Covent Garden veya San Francisco'daki Fisherman's Wharf gibi yerler, yalnızca yerin kimlik duygusunu pekiştirmekle kalmaz, aynı zamanda lokaliteyi genellikle kent pazarlama stratejileriyle güçlendirilen süreç olan bir tüketim ögesine dönüştürür.
- Kenti ampirik terimler dışında yeniden tanımlamak ve kentsel yaşamın anlamını açıklamak için hem Harvey hem de Castells, mekânsal fetişizm (insan eylemini belirlerken kendi başına mekana nedensel güç atfeden) kavramlarını haklı olarak reddetti ve kentsel yerlerin kapitalist toplumdaki rolünün incelenmesi gerektiğini vurguladı. Ancak, mekanın gücünü tamamen reddetmemek gerekir. Mekân, sosyal, ekonomik ve politik süreçlerin işlediği bir ortamdan daha fazlasıdır. Mekanın boyutları [büyüklük, yoğunluk, mesafe, yön, alan ve konum] kentsel gelişim ve insani etkileşimi üzerinde güçlü etkilere sahiptir.

- Uzaklık ve yön, sosyal ağlar, işe gidiş-geliş ve mekana bağlı tesislere fiziksel erişim üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Konut gelişmelerinin büyüklüğünün ve yoğunluğunun, sapkın davranış ve sosyal patolojilerin görülme sıklığını etkilediği ortaya koyulmuştur.
- Bölgecilik(territoriality) kavramı, genellikle etnik veya sınıfsal hatlara ayrılmış kentlerde ayrı alt alanların oluşumuna katkıda bulunur.
- Mekanın yerel yönetim sınırlarına göre bölünmesi, farklı alanların sosyal kompozisyonu ve mali sağlamlığı ve konut sakinlerinin yaşam kalitesini etkiler.
- Alışveriş merkezleri gibi arzu edilen atılımları çekmek ve akıl hastaneleri gibi istenmeyen tesisleri de dışlamak için yerel yönetimler arasındaki rekabet, esaslı bir mekansal temele sahiptir. Toplum ile mekan arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Massey (1984: 52) belirttiği gibi, “tamamen mekânsal süreç olmadığı gibi, mekansal olmayan sosyal süreç de yoktur”.

- Coğrafi mekanın önemine dair daha yeni bir meydan okuma, bazı yazarlar için gerçek mekanın (kavramsal ve gerçek) bağlantılı olma düzeyini baltalayan siber mekanların (İnternet gibi) ortaya çıkmasına eşlik etmiştir.
- “Zaman-mekan sıkışması”nın bir sonucu olarak, siber mekanın fiziksel ayrılmanın etkilerini ortadan kaldırdığı ve insanların etkileşime girebileceği yeni, mekansız, yersiz sosyal alanlar ürettiği iddia edilmektedir.
- Şüphesiz siber mekanın mekânsal çıkarımları olsa da bunun coğrafyanın sonunun habercisi olduğu iddiası aşırıdır, çünkü en gelişmiş toplumlarda bile siber mekana bağlantılar eşit dağılmamaktadır.
- Bu, küresel bilgi otoyoluna geniş bağlantılara sahip elit ve çoğu zaman fiziksel olarak kapalı olan ve zaman ve mekan sıkışmasının son derece gerçek olduğu, yoksulların işgal ettiği çevrimdışı kentsel mekânların mekansal olarak yakınlaştığı topluluklar arasındaki karşıtlıkla açık bir şekilde gösterilmiştir.